

تحلیل عوامل مؤثر بر گرایش جوانان روستایی شهرستان ایلام به اشتغال در بخش کشاورزی

عباس سلطانی

دانشجوی کارشناسی ارشد ترویج و آموزش کشاورزی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد ایلام

حامد چهارسوقی امین*

استادیار گروه ترویج و آموزش کشاورزی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد ایلام

محمد باقر آرایش

استادیار گروه ترویج و آموزش کشاورزی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد ایلام

تاریخ پذیرش: ۹۳/۸/۶

تاریخ دریافت: ۹۲/۸/۲۸

چکیده

هدف این پژوهش تحلیل گرایش جوانان روستایی نسبت به اشتغال در بخش کشاورزی است تا با پیش‌بینی نوع رفتار آن‌ها در گزینش یا عدم گزینش این شغل به‌عنوان حرفه اصلی، بتوان در مورد توسعه روستایی و کشاورزی و مسئله اشتغال جوانان روستایی به برنامه‌ریزی‌های واقع‌گرایانه پرداخت. این تحقیق از نظر هدف، کاربردی و از نوع تحقیقات علی، ارتباطی بوده و از نظر روش‌شناسی در دسته تحقیقات پیمایشی قرار می‌گیرد. جامعه آماری این مطالعه تمامی جوانان روستایی ۱۵ تا ۲۴ ساله ساکن مناطق روستایی شهرستان ایلام هستند ($N=3562$) که از این جامعه آماری، با استفاده از فرمول تعیین حجم نمونه کوکران و از طریق نمونه‌گیری خوشه‌ای، نمونه‌ای به حجم ۳۵۰ نفر انتخاب شد. برای جمع‌آوری اطلاعات از این نمونه آماری از پرسشنامه بسته پاسخ استفاده شد. برای تعیین روایی محتوایی (صوری) این ابزار، از استادان گروه‌های آموزشی ترویج و آموزش کشاورزی و نیز جامعه‌شناسی روستایی دانشگاه آزاد اسلامی، واحد ایلام استفاده گردید. همچنین، برای تعیین پایایی پرسشنامه، ضریب کرونباخ آلفا با انتخاب نمونه‌ای ۳۰ نفری از جوانان روستایی شهرستان ایوان (مجاور شهرستان ایلام) و در قالب مطالعه مقدماتی (راهنما) محاسبه شد ($\alpha=0/84$). نتایج به‌دست‌آمده از این تحقیق نشان داد که گرایش کلی جوانان روستایی به اشتغال در بخش کشاورزی در حد متوسط قرار دارد. همچنین، بر اساس تحلیل رگرسیون، مهم‌ترین متغیرهای تأثیرگذار بر گرایش جوانان روستایی به اشتغال در بخش کشاورزی به ترتیب عبارت‌اند از: میزان آگاهی آنان به زمینه‌های اشتغال در بخش کشاورزی، میزان درآمد خانواده از تولید محصولات کشاورزی، میزان حمایت‌های دولت از اشتغال جوانان روستایی در بخش کشاورزی که در مجموع، این متغیرها ۶۶/۵ درصد از واریانس متغیر وابسته تحقیق را تبیین نمودند.

واژه‌های کلیدی: جوانان روستایی، گرایش، اشتغال، بخش کشاورزی، شهرستان ایلام.

* نویسنده مسئول مکاتبات، h_chaharsoughi@yahoo.com

مقدمه

رشد و توسعه هر کشور در گرو بخش‌های مختلف اقتصادی آن بوده، مهم‌ترین عامل مؤثر در توسعه پایدار نیز منابع انسانی شایسته و کارآمد آن کشور است (Bihis-Tolentino, 1996). از این‌رو، در روند توسعه، باید در کنار سایر منابع و سرمایه‌های مادی، نقش اصلی را به سرمایه انسانی داد. در این میان، جوانان به‌مثابه بخشی مهم از جمعیت کشور، سزاوار بهره‌مندی از امکانات رشد و تعالی هستند و نیز در قالب نیروی انسانی بالقوه در تأمین منابع انسانی سهم به‌سزایی دارند، بنابراین، شایسته توجه بیشتری می‌باشند (کلانتری، ۱۳۷۶).

التزام کشورهای در حال توسعه به حفظ جوانان روستایی در روستا و اشتغال آن‌ها به حرفه کشاورزی فرصت‌هایی محدود را برای اشتغال جوانان روستایی به وجود می‌آورد. این در حالی است که عامل‌هایی مانند تحصیلات، رسانه‌ها و گردشگری روستایی به ارتقای سطح آرزوها و تمایلات جوانان روستایی و افزایش فاصله با فرصت‌های موجود برای اشتغال آن‌ها منجر می‌شود که سرانجام، به ترک هر چه سریع‌تر روستا و مهاجرت به کلان‌شهر خواهد انجامید (Sumberg, 2006؛ پورجعفر و همکاران، ۱۳۹۱؛ حجازی‌زاده و همکاران، ۱۳۹۲).

جوانان از امیال و آرزوهایی مانند شغل، درآمد، شأن و منزلت، موقعیت اجتماعی و یا نوعی خاص از زندگی برخوردارند. کلید جذب این جوانان به جامعه روستایی و شغل کشاورزی، شناسایی و توجه به این امیال و آرزوها و تلاش در راستای فراهم کردن امکان دستیابی آن‌ها به این اهداف است و موفقیت سیاست توسعه اجتماعی کشور نیز در گرو جذب و

حفظ جوانان روستایی در روستا و اشتغال به کشاورزی است. از این‌رو، شناسایی نیازهای جوانان روستایی باید جزء مهم و جدانشدنی برنامه‌ریزی‌های توسعه اجتماعی باشد (Beauford, 1989).

بر اساس گزیده نتایج سرشماری عمومی نفوس و مسکن ۱۳۹۰ مرکز آمار ایران پس از سال ۱۳۵۹ (که نسبت جمعیت شهری و روستایی برابر بود) روند شهرنشینی افزایش یافته و در حال حاضر ۲۸/۶ درصد جمعیت کشور در مناطق روستایی و ۷۱/۴ درصد در مناطق شهری ساکن هستند. همچنین بر اساس چکیده نتایج آمارگیری نیروی کار در بهار ۱۳۹۳ از همین مرکز، سهم بخش کشاورزی در اشتغال کشور با رقم ۱۹/۶ درصد نسب به بخش خدمات (۴۷/۳ درصد) و بخش صنعت (۳۳ درصد) از کمترین سهم برخوردار است.

نرخ اشتغال در بخش کشاورزی به‌هیچ‌وجه همپای رشد کلی اشتغال پیش نرفته است که به ظاهر نوع نگرش روستاییان و به‌ویژه جوانان روستایی نسبت به شغل کشاورزی از مهم‌ترین دلایل آن بوده و به عدم تمایل آن‌ها برای انتخاب کشاورزی به‌عنوان پیشه اصلی انجامیده است. با این حال، به نقل از سینگلمن (۱۳۷۸)، کشاورزی در کشورهای کمتر توسعه‌یافته همچنان منبعی درخور اهمیت در زمینه اشتغال به شمار می‌آید. کشاورزی نقش مهمی در ایجاد امنیت غذایی در سطح محلی و ملی دارد و فرصت‌هایی را برای استخدام و درآمد فراهم می‌کند و به‌عنوان شغلی اصلی در روستاها محسوب می‌شود؛ اما امروزه جوانان روستایی گرایش کمی به شغل کشاورزی دارند به‌طوری‌که بیشتر مهاجرت‌ها از روستاها مربوط به جوانان می‌باشند. از طرفی، آینده توسعه کشاورزی هر کشوری متکی به جوانان روستایی می‌باشد و

و در نتیجه گرایش آنان به فعالیت‌های کشاورزی بیشتر می‌شود (اکبری و همکاران، ۱۳۸۸).

مهاجرت جوانان روستایی باعث کاهش رشد جمعیت در روستا (و در مواردی خالی از سکنه شدن)، افزایش نسبت سالخوردگی و افزایش نسبت وابستگی^۱ در روستا می‌گردد. طبق بررسی‌های وزارت اقتصاد در روستاها و شهرهای کوچک، نرخ رشد جمعیت، پایین‌تر از نرخ طبیعی می‌باشد (وزارت اقتصاد، ۱۳۷۵). روستائیان در سال ۱۳۸۰، در مطالعه‌ای با عنوان «سالخوردگی جمعیت شاغل در بخش کشاورزی ایران: دلایل و پیامدها، علل عدم گرایش جوانان به حرفه کشاورزی»، عوامل عدم سرمایه‌گذاری کافی در مناطق روستایی و کشاورزی، نبود جاذبه‌های چشمگیر برای جوانان روستایی، سخت و طاقت‌فرسا بودن فعالیت‌های کشاورزی و نبود نظام تأمین اجتماعی در مناطق روستایی و بخش کشاورزی را از مهم‌ترین عامل‌ها برشمرد. بر اساس این مطالعه، جمعیت شاغل در بخش کشاورزی ایران، در مقایسه با سایر بخش‌ها، سالخورده‌تر شده است و از این رو، محقق مهاجرت روستائیان به شهرها را به دلیل عدم گرایش جوانان روستایی به حرفه کشاورزی، از مهم‌ترین دلایل سالخوردگی شاغلان بخش کشاورزی می‌داند.

آقاسی‌زاده در (۱۳۷۵)، در تحقیقی با عنوان «نگرش جوانان روستایی نسبت به کشاورزی و سنجش گرایش‌های شغلی آنان در منطقه بالاتجن قائم شهر و تبیین رسالت آموزشی ترویج در سال ۱۳۷۵»، عامل‌های مؤثر بر عدم گرایش جوانان به حرفه کشاورزی را به ترتیب اولویت، بدین شرح

کوتاه‌بینی است اگر تصور شود که می‌توان بدون بالا بردن سطح مهارت و معلومات جوانان روستایی به ایجاد یک بخش کشاورزی قوی و زندگی بهتر در روستا نایل شد.

با توجه به اهمیت بخش کشاورزی، نیروی انسانی از عوامل مهم در توسعه کشاورزی است و در این راستا، از آنجا که مشاغل کشاورزی به‌طور عمده در اختیار روستائیان است، می‌توان مردم روستایی را عاملی مهم در تولیدات کشاورزی به شمار آورد. با این همه، آمار موجود در چهار دهه گذشته از رشد منفی جمعیت در مناطق روستایی، بالا رفتن سن کشاورزان و کاهش نرخ رشد جمعیت روستا نسبت به شهر حکایت دارد. طی سال‌های ۱۳۷۰ تا ۱۳۷۵، رشد جمعیت شهری ۲/۹ درصد بوده، در حالی که در مناطق روستایی طی این مدت، از رشد (۶-) درصدی جمعیتی برخوردار بوده‌اند. مناطق شهری کل کشور طی سال‌های ۱۳۸۵ تا ۱۳۹۰، به میزان ۲/۱۴ درصد رشد سالانه داشته‌اند و رشد مناطق روستایی که در سال‌های گذشته همواره نزدیک به صفر بوده است در سرشماری سال ۱۳۹۰، رشد ۶- را نشان می‌دهد. در مجموع رشد منفی جمعیت در مناطق روستایی در ۲۶ استان قابل مشاهده است (عربشاهی، ۱۳۹۰). بدیهی است که تدوین برنامه‌های شغلی برای جوانان روستایی، زمینه‌ای را فراهم می‌کند تا موانع استخدام برای جوانان روستایی حذف شود و زمینه کاری قوی برای آینده آن‌ها فراهم می‌سازد، همچنین به جوانان روستایی کمک می‌کند تا شغل مناسبی پیدا کنند و جوامع به مشارکت جوانان روستایی در پروژه‌های عمران روستایی بیشتر اهمیت بدهند. این عوامل باعث ایجاد فرصت‌های آموزشی و استخدامی برای جوانان روستایی می‌شود

^۱ نسبت تعداد جمعیت غیرفعال در سن فعالیت را به جمعیت واقع در سن فعال را نسبت وابستگی گویند.

بر پایه مطالعه (Cecchetti *et al.* (1992) در زمینه ادراک جوانان روستایی استرالیا در مورد شغل کشاورزی، تنها هفت درصد از آن‌ها ابراز داشتند که در آینده به شغل کشاورزی خواهند پرداخت. همچنین، مهم‌ترین ویژگی‌های یک شغل مناسب از نظر جوانان مورد مطالعه عبارت بودند از: پایداری و امنیت شغلی، امکان به‌کارگیری توانمندی‌های ویژه خدادادی و امکان نوآوری و ابتکار؛ که به باور آن‌ها، این ویژگی‌ها در شغل کشاورزی بسیار اندک است. البته آنان بر این نکته تأکید داشتند که با شغل کشاورزی، می‌توان به جامعه خدمت کرد و خود-کارفرما بود.

Warner (2000) اهمیت مشارکت جوانان را در آینده از چهار جنبه مهم می‌داند که عبارت‌اند از: ارتقاء مشارکت جوانان روستایی در برنامه‌ریزی و کار اقتصادی، پذیرش اصول کلیدی به‌منظور افزایش مشارکت جوانان، طراحی ابتکارات استخدامی و اقتصادی در زمینه کشاورزی و ارتقاء تعهد و حق انتخاب برای جوانان روستایی.

Selid *et al.*, (1999) به دلایل زیر معتقد هستند که جوانان روستایی را باید در پروژه‌های عمران روستایی، مشارکت داد: افزایش درک جوانان از جامعه، ایجاد احساس توانمندی در جوانان روستایی، تشویق بیشتر جوانان جهت مشارکت در امور اجتماعی، افزایش ارتباط بین مدارس جوانان روستایی و جامعه و کمک به رهبران جامعه جهت شناخت نیازهای محلی.

Soobitsky & Boruchowiz (1984) موارد زیر را برای دستیابی سازمان‌های جوانان به کشاورزی حرفه‌ای موردتوجه قرار دادند: مشارکت جوانان در تصمیم‌گیری‌ها، فراهم آوردن فرصت برای استخدام جوانان، بها دادن به جوانان به‌عنوان اعضای سودمند جامعه مدنی، تشویق جوانان به همکاری و

معرفی می‌کند: سختی کار کشاورزی، آینده شغلی نامناسب، پایین بودن درآمد، نبود امکانات لازم برای کشاورزی، عدم وجود امکانات در روستا، عدم توجه جامعه به کشاورزی، عدم توجه سیاست‌گذاران و دولت به کشاورزی و عدم علاقه جوانان به کشاورزی.

سعیدی‌رضوانی در (۱۳۷۴) در پژوهشی با عنوان «بررسی گرایش‌های شغلی جوانان روستایی» به بررسی وضعیت اشتغال جوانان روستایی در ۲۸ روستای استان‌های مازندران، کرمانشاه، آذربایجان غربی، خوزستان، سیستان و بلوچستان و اصفهان با انتخاب ۴۱۷ جوان روستایی (۱۵ تا ۲۴ ساله) پرداخت. در این تحقیق، پاسخگویان به سه گروه اصلی: شاغلین (۲۶/۱۲ درصد)، جوانان جویای کار (۳۴/۵۸ درصد) و جوانان دانش‌آموز (۳۹/۸ درصد) تقسیم شدند و محقق به این نتیجه رسید که در گروه جوانان شاغل، ۳۸/۵ درصد در بخش کشاورزی اشتغال داشتند و در گروه جوانان جویای کار ۲۲ نفر (۱۵/۲ درصد) جویای شغل کشاورزی بودند و در گروه جوانان دانش‌آموز نیز تنها ۱۷ نفر (۱۰/۴ درصد) شغل کشاورزی را به‌عنوان شغل موردعلاقه معرفی کردند.

بر اساس مطالعه (Osborne & Dyer (2000) نگرش دانش‌آموزان علوم کشاورزی ایلی‌نویز آمریکا نسبت به کشاورزی به‌مثابه یک شغل، مثبت بود. این دانش‌آموزان معتقد بودند که در حرفه کشاورزی، فرصت‌های شغلی بسیاری وجود دارد و از مهم‌ترین صنایع این ایالت است. همچنین، کشاورزی دارای پایه علمی است و با این شغل می‌توان بسیاری از اصول علمی را در عمل آموخت و به کاربرد. با این وجود، والدین آن‌ها با کشاورز شدن فرزندان خود در آینده مخالف بودند.

مسئولین نگاه ویژه‌ای به اقتصاد کشاورزی استان ایلام داشته باشند (سازمان سرمایه‌گذاری و کمک‌های اقتصادی و فنی ایران، ۱۳۹۱).

با بررسی پیشینه تحقیقات می‌توان دریافت که در سال‌های اخیر، عواملی چون مهاجرت بی‌رویه جمعیت فعال به شهرها و روند نزولی اشتغال در بخش کشاورزی در تغییر و تحولات اشتغال و بیکاری روستاهای منطقه ایلام تأثیر گذاشته‌اند و انتظار می‌رود که این روند در سال‌های برنامه پنجم توسعه شتاب گرفته، شمار شاغلان ساکن در شهر از شاغلان روستایی پیشی گیرد؛ و از سوی دیگر، عواملی از قبیل فضای نامناسب کسب‌وکار، مخاطره بالای اقتصادی و عدم کارایی دستگاه‌های نظارتی در کنترل نحوه استفاده از وام‌های اعطایی برای پروژه‌های اشتغال‌زا مانع از رشد سرمایه‌گذاری و اشتغال شده و آهنگ افزایش اشتغال در مناطق روستایی را کند کرده است.

بر این اساس، در این مقاله گرایش جوانان روستایی نسبت به شغل کشاورزی بررسی می‌شود تا با پیش‌بینی نوع رفتار آن‌ها در گزینش یا عدم گزینش این شغل به‌عنوان حرفه اصلی، بتوان در مورد توسعه روستایی و کشاورزی و مسئله اشتغال جوانان روستایی به برنامه‌ریزی‌های واقع‌گرایانه پرداخت و سؤال اصلی پژوهش حاضر این است که: گرایش جوانان روستایی به اشتغال در بخش کشاورزی در شهرستان ایلام به چه میزان است و عوامل مؤثر بر این گرایش کدام‌اند؟

اهداف تحقیق

در راستای هدف کلی تحقیق که تحلیل عوامل مؤثر بر گرایش جوانان روستایی شهرستان ایلام به اشتغال در بخش کشاورزی می‌باشد، اهداف اختصاصی این تحقیق عبارت‌اند از: تعیین

مشارکت، پرورش و تقویت مهارت‌های رهبری در جوانان، فراهم کردن فرصت‌هایی برای تبادل بین‌المللی اطلاعات و افزایش درک جوانان از مسائل گرسنگی جهانی و سوءتغذیه و میراث‌های فرهنگی. Holz - Clause & Jost (1995) در تحقیقی نشان دادند که تمرکز گروهی بر روی جوانان باعث می‌شود که آنان کشاورزی را بهتر درک کرده و به کشاورزی علاقه‌مند شده و مشارکت آن‌ها نیز افزایش یابد. از سوی دیگر، جهت ایجاد انگیزه در جوانان روستایی باید حرفه کشاورزی در رابطه با زندگی آنان باشد. همچنین ورزش و موسیقی باید به جوانان روستایی پیامی در رابطه با کشاورزی ارائه دهد.

بر اساس آخرین سرشماری سال ۱۳۹۰، جمعیت شهرستان ایلام ۱۹۹۵۱۹ نفر تعیین شد که از این تعداد ۱۶۶۰۲۴ در مناطق شهری و ۳۳۴۵۹ در مناطق روستایی سکونت داشتند.

مقایسه این آمار با سرشماری‌های صورت گرفته در سال‌های گذشته به‌روشنی نشان می‌دهد که در سال‌های اخیر روند مهاجرت به مناطق شهری در شهرستان ایلام افزایش یافته است که به باور بسیاری از کارشناسان و متخصصان حوزه روستایی یکی از عمده‌ترین دلایل آن عدم انگیزه و گرایش جوانان مناطق روستایی به شغل کشاورزی و ماندگاری در روستاها می‌باشد.

این در حالی است که وجود ۳۵۰ هزار هکتار زمین زراعی و قابلیت ایجاد تنوع در تولیدات کشاورزی و دامداری ناشی از گوناگونی شرایط جغرافیایی و اقلیمی، وجود جنگل‌ها و مراتع مستعد، داشتن ظرفیت‌های قابل توجه در پرورش دام و طیور و امکان ایجاد صنایع وابسته نشان از نقش و جایگاه برجسته این استان در حوزه کشاورزی دارد و از این رو شایسته است که دولت و

ویژگی‌های فردی و حرفه‌ای جوانان مورد مطالعه؛ تعیین میزان آگاهی جوانان روستایی به زمینه‌های اشتغال در بخش کشاورزی؛ تعیین گرایش جوانان روستایی نسبت به اشتغال در حرفه کشاورزی؛ و تعیین عوامل مؤثر بر گرایش جوانان روستایی به اشتغال در بخش کشاورزی.

روش پژوهش

نوع تحقیق حاضر از لحاظ هدف کاربردی، از نظر روش، علی-ارتباطی و از لحاظ شیوه جمع‌آوری اطلاعات، پیمایشی می‌باشد. در این تحقیق به منظور جمع‌آوری اطلاعات در زمینه مبانی نظری و نیز سوابق تحقیقات از روش کتابخانه‌ای و جستجوی اینترنتی و برای جمع‌آوری اطلاعات موردنیاز از نمونه آماری از ابزار پرسشنامه و با روش میدانی استفاده شد. به منظور تعیین روایی ظاهری، پرسشنامه اولیه در اختیار استادان ترویج و آموزش کشاورزی و نیز جامعه‌شناسی روستایی دانشگاه آزاد اسلامی واحد ایلام قرار داده شد و از دیدگاه‌های اصلاحی آن‌ها در تدوین نسخه نهایی پرسشنامه استفاده گردید. همچنین، برای تعیین پایایی پرسشنامه، در قالب مطالعه مقدماتی (راهنما)، تعداد ۳۰ پرسشنامه بین جوانان روستایی خارج از نمونه آماری (در شهرستان ایوان، مجاور ایلام) به روش کاملاً تصادفی توزیع گردید. پس از تکمیل پرسشنامه‌های مذکور، پاسخ‌ها جمع‌آوری و مورد ارزیابی قرار گرفت و ضریب کرونیباخ آلفا ۰/۸۴ محاسبه گردید که برای این پژوهش قابل قبول است. متغیر وابسته این پژوهش گرایش جوانان روستایی شهرستان ایلام نسبت به اشتغال در بخش کشاورزی بود که ۱۶ گویه همسان و هم‌رتبه (پیوستار پنج نقطه‌ای لیکرت) سنجیده شد. همچنین، ویژگی‌های فردی، ویژگی‌های حرفه‌ای،

ویژگی‌های اقتصادی-اجتماعی، موانع اشتغال در بخش کشاورزی و حمایت‌های دولت، متغیرهای مستقل این تحقیق را شکل می‌دهند. جامعه آماری این پژوهش شامل تمامی جوانان روستایی شهرستان ایلام بود ($N=3562$). شهرستان ایلام از سه بخش مرکزی (با ۲ دهستان)، چوار (با ۲ دهستان) و بخش سیوان (با ۱ دهستان) و در مجموع با ۷۴ روستا (بخش‌های مرکزی و سیوان با ۲۶ روستا و بخش چوار با ۴۸ روستا) تشکیل شده است. در این تحقیق، به تناسب تعداد جمعیت هر روستا، برای روستاهای بخش‌های مرکزی و سیوان، ۳۵ درصد و برای بخش چوار، ۶۵ درصد از پرسشنامه‌ها اختصاص یافت و در مجموع، ۸ روستا از ۷۴ روستا (۹/۲۵ درصد از کل روستاهای شهرستان) انتخاب شدند. در تحقیق حاضر، طبقات نمونه‌گیری، هشت روستای منتخب بودند و دلیل انتخاب این شیوه نمونه‌گیری، همگن نبودن جمعیت آماری بر اساس اطلاعاتی بود که پژوهشگران از جامعه مورد مطالعه در اختیار داشتند. در ادامه این فرایند، در هر طبقه انتخابی نمونه‌گیری خوشه‌ای انجام پذیرفت. حجم نمونه نیز با استفاده از فرمول کوکران محاسبه گردید ($n=350$). پس از جمع‌آوری داده‌ها، از طریق نرم‌افزار SPSS_{V19} و با استفاده از روش‌های آماری توصیفی (درصد، فراوانی، میانگین، انحراف معیار و ضریب پراکندگی) و تحلیلی (تحلیل‌های همبستگی و رگرسیون) فرایند داده‌پردازی انجام پذیرفت.

یافته‌ها

توصیف ویژگی‌های جوانان روستایی

میانگین سنی جوانان حدود ۱۹ سال می‌باشد. ۲۹۸ نفر (۸۵/۱۵ درصد) از جوانان، مجرد و ۵۲ نفر (۱۴/۸۵ درصد) نیز متأهل می‌باشند. از لحاظ میزان

اولویت‌بندی نظرات جوانان روستایی در زمینه موانع گرایش جوانان روستایی به اشتغال در بخش کشاورزی

به‌منظور اولویت‌بندی نظرات جوانان روستایی در زمینه موانع گرایش جوانان روستایی به اشتغال در بخش کشاورزی، در مجموع ۱۰ گویه در

پرسشنامه طراحی شد. بر پایه نتایج جدول شماره ۲، از دیدگاه پاسخگویان، درآمد کم حرفه کشاورزی نسبت به سایر مشاغل اداری، اولویت اول در زمینه موانع گرایش جوانان روستایی به اشتغال در بخش کشاورزی محسوب می‌شود.

جدول ۲- اولویت‌بندی بندی موانع گرایش جوانان روستایی به اشتغال در بخش کشاورزی (n=۳۵۰)

اولویت	ضریب پراکندگی	انحراف معیار	میانگین رتبه‌ای*	گویه
۱	۰/۲۲۲	۰/۹۱۶	۴/۱۲	درآمد کم حرفه کشاورزی نسبت به سایر مشاغل
۲	۰/۲۲۶	۰/۹۵۳	۴/۲۱	تسهیلات و امکانات ناکافی برای فعالیت در کشاورزی
۳	۰/۲۲۸	۰/۹۵۰	۴/۱۶	مخاطره‌آمیز بودن کشاورزی به‌عنوان یک حرفه
۴	۰/۲۴۶	۱/۰۰	۴/۰۶	کمبود امکانات و مراکز آموزشی و بهداشتی در روستا
۵	۰/۲۶۷	۱/۰۱	۳/۷۸	زحمت زیاد حرفه کشاورزی نسبت به سایر مشاغل
۶	۰/۲۶۸	۱/۰۱	۳/۷۸	روش‌های سنتی زراعی و دامداری در روستا
۷	۰/۲۹۴	۱/۱۸	۴/۰۱	خشک‌سالی‌های متعدد و خسارت دیدن محصولات کشاورزی
۸	۰/۲۹۷	۱/۲۱	۴/۰۷	آینده شغلی نامطمئن حرفه کشاورزی
۹	۰/۳۰۰	۱/۱۱	۳/۶۹	کمبود زمین‌های مناسب زراعی در روستا
۱۰	۰/۳۴۸	۱/۲۴	۳/۵۶	جذابیت مشاغل غیر کشاورزی از لحاظ جایگاه و درآمد

* مقیاس رتبه‌ها: ۱=خیلی کم ۲=کم ۳=متوسط ۴=زیاد ۵=خیلی زیاد

اولویت‌بندی تأثیر حمایت‌های دولت بر گرایش جوانان روستایی به اشتغال در بخش کشاورزی

به‌منظور اولویت‌بندی تأثیر حمایت‌های دولت بر گرایش جوانان روستایی به اشتغال در بخش کشاورزی، در مجموع ۹ گویه در پرسشنامه طراحی شد. بر پایه نتایج جدول ۳، از دیدگاه پاسخگویان،

فراهم آوردن تسهیلات و امکانات کافی برای فعالیت در بخش کشاورزی، اولویت اول حمایت‌های دولتی بر گرایش جوانان روستایی به اشتغال در بخش کشاورزی است.

جدول ۳- اولویت‌بندی تأثیر حمایت‌های دولت بر گرایش جوانان روستایی به اشتغال در بخش کشاورزی (n=۳۵۰)

اولویت	ضریب پراکندگی	انحراف معیار	میانگین رتبه‌ای*	گویه
۱	۰/۲۹	۱/۲۱	۴/۰۹	فراهم آوردن تسهیلات و امکانات کافی برای فعالیت در بخش کشاورزی
۲	۰/۳۱	۱/۰۷	۳/۳۶	میزان توجه سیاست‌گذاران دولتی به روستا و کشاورزی
۳	۰/۳۲	۱/۱۶	۳/۵۲	در اختیار قرار دادن آب و زمین برای کشاورزی
۴	۰/۳۳	۱/۳۴	۳/۹۷	ایجاد و توسعه صنایع کوچک روستایی
۵	۰/۳۴	۱/۱۲	۳/۲۱	ایجاد آموزشکده‌ها و دبیرستان‌های کشاورزی در روستاها
۶	۰/۳۵	۱/۱۲	۳/۱۳	فراهم نمودن امکانات و مراکز آموزشی - بهداشتی در روستا
۷	۰/۳۶	۱/۲۵	۳/۴۰	فراهم آوردن امکانات ادامه تحصیل برای جوانان روستایی
۸	۰/۴۱	۱/۴۱	۳/۵۶	فراهم آوردن زمینه‌های مناسب برای مشارکت بیشتر جوانان روستایی در مراحل برنامه‌ریزی پروژه‌های عمران روستایی
۹	۰/۴۵	۱/۲۲	۲/۶۷	ایجاد امکانات رفاهی، تفریحی و ورزشی در روستاها

*مقیاس رتبه‌ها: ۱=خیلی کم ۲=کم ۳=متوسط ۴=زیاد ۵=خیلی زیاد

اختیار جوانان روستایی قرار گرفت و پس از کمی کردن پاسخ‌ها، نمره نهایی میزان آگاهی آن‌ها با زمینه‌های یادشده در جدول شماره ۴ خلاصه شد. اکثریت پاسخگویان ۹۸ نفر (۲۸ درصد) عنوان کرده‌اند که اصلاً با فرصت‌های اشتغال در بخش کشاورزی آگاهی ندارند.

سنجش میزان آگاهی جوانان روستایی به فرصت‌های اشتغال در بخش کشاورزی

برای اندازه‌گیری میزان آگاهی جوانان روستایی به فرصت‌های اشتغال در بخش کشاورزی (زراعت، باغبانی، دام و طیور، جنگلداری، شیلات و آبزیان) پرسش‌های جداگانه با طیف پنج گزینه‌ای لیکرت از «اصلاً آگاهی ندارم» تا «بسیار زیاد آگاهی دارم» در

جدول ۴- میزان آگاهی جوانان روستایی شهرستان ایلام به فرصت‌های اشتغال در بخش کشاورزی (n=۳۵۰)

درصد	فراوانی	پیوستار ارزیابی
۲۸/۰	۹۸	اصلاً آگاهی ندارم
۲۶/۰	۹۱	کمی آگاهی دارم
۲۲/۲۸	۷۸	تا حدودی آگاهی دارم
۱۳/۷۲	۴۸	زیاد آگاهی دارم
۱۰	۳۵	بسیار زیاد آگاهی دارم
۱۰۰	۳۵۰	جمع

نقطه‌ای لیکرت (۱=کاملاً مخالف، ۲=مخالف، ۳=بی‌نظر، ۴=موافق، ۵=کاملاً موافق) برای جوانان طراحی شد. سپس با حاصل جمع پاسخ گویه‌ها، امتیاز گرایش به دست آمد؛ بدین ترتیب نمره

سنجش گرایش جوانان روستایی به اشتغال در بخش کشاورزی

به‌منظور سنجش گرایش جوانان روستایی به اشتغال در بخش کشاورزی، ۱۶ گویه با طیف پنج

داده شده است. بر این پایه، میانگین نمرات میزان گرایش کلی جوانان به اشتغال در بخش کشاورزی با میانگین ۶۱/۲۱ (میان‌بند ۴/۶۵-۷/۴۰) نشان می‌دهد که میزان گرایش جوانان روستایی به اشتغال در بخش کشاورزی در سطح متوسط بوده ولی انحراف معیار (SD= ۸/۱۱) نشان‌دهنده تشتت نظرات آنان نسبت به اشتغال در بخش کشاورزی است و در این زمینه، چندان اتفاق نظر وجود ندارد.

گرایش جوانان در دامنه امتیازی ۱۶ (حداقل) تا ۹۰ (حداکثر) متغیر بود. سرانجام وضعیت گرایش جوانان پیرامون اشتغال در بخش کشاورزی بر مبنای دامنه امتیاز و دسته‌بندی نمرات آن‌ها برحسب درصد در سه دسته (منفی یا نسبتاً منفی، بی‌نظر، مثبت یا نسبتاً مثبت) با فواصل برابر تقسیم شد که توزیع فراوانی سطوح، میانگین، انحراف معیار و ضریب پراکندگی گرایش آنان در جدول ۵ نشان

جدول ۵- توزیع فراوانی جوانان برحسب گرایش آن‌ها به اشتغال در بخش کشاورزی (n=۳۵۰)

درصد	فراوانی	سطوح تغییر	متغیر*
۳۹/۷۱	۱۳۹	منفی یا نسبتاً منفی	
۴۵/۴۲	۱۵۹	مثبت یا نسبتاً مثبت	گرایش جوانان روستایی به اشتغال در بخش کشاورزی
۱۴/۸۵	۵۲	نظر بینابینی	
۱۰۰	۳۵۰	جمع	
	انحراف معیار: ۸/۱۱	میانگین: ۶۱/۲۱	کمینه: ۱۹ بیشینه: ۹۱

کشاورزی با گرایش جوانان روستایی شهرستان ایلام به اشتغال در بخش کشاورزی رابطه منفی و معنی‌دار وجود دارد؛ اما رابطه بین متغیرهای مساحت زمین زراعی سرپرست خانواده ($r=0/301$)، میزان درآمد خانواده از تولید محصولات کشاورزی ($r=0/328$) و میزان حمایت‌های دولت از اشتغال جوانان روستایی در بخش کشاورزی ($r=0/468$)، با متغیر گرایش جوانان روستایی شهرستان ایلام به اشتغال در بخش کشاورزی در سطح ۹۹ درصد اطمینان رابطه مثبت و معنی‌دار وجود دارد. بین سایر متغیرهای مورد مطالعه با گرایش جوانان روستایی رابطه معنی‌دار مشاهده نشد.

همبستگی بین متغیرهای تحقیق با گرایش جوانان روستایی به اشتغال در بخش کشاورزی

در این تحقیق به منظور تحلیل همبستگی، با توجه به نوع مقیاس متغیرها از ضرایب همبستگی پیرسون و اسپیرمن استفاده شد. نتایج حاصل از این آزمون نشان داد که بین متغیرهای میزان آگاهی به زمینه‌های اشتغال در بخش کشاورزی ($r=0/132$) و میزان موانع اشتغال جوانان روستایی در بخش کشاورزی ($r=0/132$)، با متغیر گرایش جوانان روستایی شهرستان ایلام به اشتغال در بخش کشاورزی در سطح ۰/۰۵ رابطه معنی‌دار است و با ۹۵ درصد اطمینان می‌توان گفت که بین میزان آگاهی به زمینه‌های اشتغال در بخش کشاورزی و میزان موانع اشتغال جوانان روستایی در بخش

جدول ۶- نتایج آزمون تحلیل همبستگی ($n=350$)

میزان گرایش جوانان روستایی		متغیر مستقل
ضریب همبستگی (r)	سطح معنی داری (p)	
۰/۱۱۲	۰/۴۰۷	سن
۰/۱۳۲*	۰/۰۱۳	میزان آگاهی به فرصت‌های اشتغال در بخش کشاورزی
۰/۱۱۵	۰/۴۵۴	سطح تحصیلات جوانان
۰/۰۴۵	۰/۶۵۹	سطح تحصیلات پدر
۰/۰۹۶	۰/۴۳۶	سطح تحصیلات مادر
۰/۳۲۲	۰/۱۳۸	بعد خانواده
۰/۳۰۱**	۰/۰۰۱	مساحت زمین زراعی سرپرست خانواده
۰/۴۰۰	۰/۲۱۷	تجربه کار کشاورزی سرپرست خانواده
۰/۳۲۸**	۰/۰۰۰	میزان درآمد خانواده از تولید محصولات کشاورزی
-۰/۴۴۹*	۰/۰۱۵	میزان موانع اشتغال جوانان روستایی در بخش کشاورزی
۰/۴۶۸**	۰/۰۰۹	میزان حمایت‌های دولت از اشتغال جوانان روستایی در بخش کشاورزی

سطوح معنی داری: ** : $p \leq 0/01$ * : $p \leq 0/05$

تحلیل رگرسیون چندگانه به منظور تخمین میزان گرایش جوانان روستایی به اشتغال در بخش کشاورزی

در پیش‌بینی مهم‌ترین عوامل تأثیرگذار بر متغیر وابسته تحقیق (گرایش جوانان روستایی به اشتغال در بخش کشاورزی)، از تحلیل رگرسیون چندگانه با استفاده از روش گام‌به‌گام (به‌منظور شناخت مدل رگرسیون) استفاده شد که در نهایت این تحلیل تا سه‌گام پیش رفت. در گام اول متغیر میزان آگاهی به زمینه‌های اشتغال در بخش کشاورزی، در گام دوم میزان حمایت‌های دولت از اشتغال جوانان روستایی در بخش کشاورزی و در گام سوم میزان درآمد

خانواده از تولید محصولات کشاورزی وارد معادله رگرسیون شدند.

ضریب تعیین در گام سوم به $(R^2=0/665)$ رسید. به بیان دیگر، می‌توان گفت که در مجموع، سه متغیر تحقیق که وارد مدل شدند (میزان آگاهی به زمینه‌های اشتغال در بخش کشاورزی، حمایت‌های دولت از اشتغال جوانان روستایی در کشاورزی، میزان درآمد خانواده از تولید محصولات کشاورزی)، در مجموع، ۶۶/۵ درصد از واریانس متغیر وابسته تحقیق را تبیین می‌نمایند و ۳۳/۵ درصد از نوسان‌ها مربوط به اثرات سایر عواملی است که در این تحقیق، مورد بررسی قرار نگرفته‌اند.

جدول ۷- ضرایب و سطح معنی‌داری رگرسیون چندگانه (n=۳۵۰)

گام	متغیرهای پیش‌بین	R	R ²	Adjusted R ²	F
۱	میزان آگاهی به زمینه‌های اشتغال در بخش کشاورزی (X _۱)	۰/۴۶۶	۰/۴۳۴	۰/۴۲۱	۲۱/۱۳۳**
۲	حمایت‌های دولت از اشتغال جوانان روستایی در بخش کشاورزی (X _۲)	۰/۵۱۲	۰/۵۴۴	۰/۵۲۰	۱۳/۳۲۶**
۳	میزان درآمد خانواده از تولید محصولات کشاورزی (X _۳)	۰/۶۳۳	۰/۶۶۵	۰/۶۴۵	۱۳/۱۸۴**

سطوح معنی‌داری: ** : p ≤ ۰/۰۱ * : p ≤ ۰/۰۵

جدول ۸- نتایج مدل نهایی تحلیل رگرسیون چندگانه (n=۳۵۰)

متغیرهای پیش‌بین	B	SE	Beta	t	Sig
میزان آگاهی به زمینه‌های اشتغال در بخش کشاورزی (X _۱)	۰/۶۱	۰/۰۴۵	۰/۳۵۶	۳/۴۵۴**	۰/۰۰۰
میزان حمایت‌های دولت از اشتغال جوانان روستایی در بخش کشاورزی (X _۲)	۰/۶۲۳	۰/۰۳۶	۰/۳۶۹	۴/۷۸۷**	۰/۰۰۱
میزان درآمد از تولید محصول (X _۳)	۰/۶۸۹	۰/۰۴۷	۰/۲۸۱	۳/۵۷۷**	۰/۰۰۳
عدد ثابت (عرض از مبدأ)	۱۱/۷۸۲	۰/۱۶۳	-	۹/۳۷۸**	۰/۰۰۰

سطوح معنی‌داری: ** : p ≤ ۰/۰۱ * : p ≤ ۰/۰۵

بنابراین با توجه به یافته‌های جدول ۸، می‌توان معادله زیر را نوشت:

$$Y' = 11/782 + 0/61 X_1 + 0/623 X_2 + 0/689 X_3$$

بحث و نتیجه‌گیری

بر اساس نتایج همبستگی، بین گرایش جوانان روستایی به اشتغال در بخش کشاورزی با سن آنان رابطه معنی‌داری به دست نیامد؛ یعنی انتظار می‌رود جوانان روستایی با سن بالاتر، گرایش بیشتری به اشتغال به کار در بخش کشاورزی داشته باشند. این موضوع خود می‌تواند زنگ خطری برای مسئولین بخش کشاورزی به‌واسطه پیر شدن تدریجی جامعه کشاورزی کشور باشد. از آنجا که این یافته با نتایج پژوهش پورسینا و همکاران (۱۳۸۹) و آقاسی‌زاده (۱۳۷۵) همخوانی دارد، لذا باید بدان توجه کافی شود.

بین گرایش جوانان روستایی به اشتغال در بخش کشاورزی با سطح تحصیلات آنان رابطه معنی‌داری به دست نیامد. به عبارت دیگر، گرایش جوانان روستایی مستقل از سطح تحصیلات آنان است و رابطه‌ای بین دو متغیر وجود ندارد. این موضوع به نظر می‌رسد از آنجا ناشی شود که تحصیلکردگان کشاورزی شاید به دلیل موقعیت اجتماعی پایین این بخش در جامعه امروزی ایران، تمایل چندانی به اشتغال در این بخش نداشته و ترجیح می‌دهند که در بخش‌های دیگری اقتصادی که بعضاً با رشته تحصیلی آن‌ها نیز هم‌راستا نیست، مشغول به کار شوند.

این نتیجه با نتایج پژوهش پورسینا و همکاران (۱۳۸۹) و آقاسی‌زاده (۱۳۷۵)، مطابقت ندارد، اما با نتیجه پژوهش اسکندری و دین‌پناه (۱۳۸۵) مطابقت دارد.

حوزه‌های مختلف، بر این موضوع صحنه نگذاشته و ذره‌ای تردید به خود در این مورد راه دهد. از این روست که از آموزش و به دنبال آن دانایی نه به‌عنوان یک هزینه بلکه به دید سرمایه‌ای باید نگریست؛ اما آنچه در این بین حائز اهمیت است توجه بیشتر مسئولین بخش کشاورزی به مقوله آموزش (چه در قالب رسمی و چه غیررسمی) در راستای آگاه‌سازی و ارتقای دانش آن‌ها پیرامون زمینه‌های اشتغال کشاورزی است. این یافته با نتیجه پژوهش *Selid et al. (1999)* همخوانی دارد.

بین گرایش جوانان روستایی به اشتغال در بخش کشاورزی با مساحت زمین زراعی سرپرست خانواده رابطه مثبت و معنی‌داری به دست آمد؛ یعنی با افزایش مساحت زمین زراعی سرپرست خانوار، گرایش و تمایل فرزندان آن‌ها به اشتغال در بخش کشاورزی افزایش می‌یابد. این موضوع نشان از این دارد که در منطقه مورد مطالعه، عامل زمین یکی از عوامل تأثیرگذار بر گرایش جوانان به ماندگاری در روستا و فعالیت کشاورزی است و این مورد باید مورد توجه مسئولین بخش کشاورزی قرار گیرد. این نتیجه با نتایج پژوهش علی‌بیگی (۱۳۸۷) و اسکندری و دین‌پناه (۱۳۸۵)، همخوانی دارد.

بین گرایش جوانان روستایی به اشتغال در بخش کشاورزی با میزان درآمد تولیدات کشاورزی خانواده آنان، رابطه مثبت و معنی‌داری به دست آمد. به‌عبارت‌دیگر، با افزایش میزان درآمد تولیدات کشاورزی خانواده، گرایش فرزندان آن‌ها به کار و فعالیت در این بخش نیز افزایش می‌یابد. این موضوع نشان‌دهنده انگیزه‌ای است که بعد اقتصادی (درآمدزایی کشاورزی) می‌تواند در گرایش به کار و فعالیت در این بخش ایجاد نماید.

بین گرایش جوانان روستایی به اشتغال در بخش کشاورزی با سطح تحصیلات والدین آنان رابطه معنی‌داری به دست نیامد؛ یعنی گرایش جوانان، مستقل از سطح تحصیلات والدین آن‌ها بوده و این تحصیلات تأثیری در گرایش جوانان مورد مطالعه ایجاد نکرده است. از این رو این نتیجه با نتایج پژوهش آقاسی‌زاده (۱۳۷۵) مطابقت ندارد ولی با نتیجه پژوهش اسکندری و دین‌پناه (۱۳۸۵) مطابقت دارد.

بین گرایش جوانان روستایی به اشتغال در بخش کشاورزی با تجربه کار کشاورزی سرپرست خانواده آنان رابطه معنی‌داری به دست نیامد. به‌عبارت‌دیگر، گرایش این جوانان مستقل از تجربه کار کشاورزی سرپرست خانواده آنان می‌باشد و رابطه‌ای بین این دو مقوله وجود ندارد.

دلیل این امر را می‌توان در این موضوع جستجو کرد که سرپرست این جوانان به دلیل مشکلات و موانع بسیار در بخش کشاورزی تمایلی به اشتغال فرزندان خود در این بخش ندارند. از این رو سرپرست خانوار ترجیح می‌دهند که به‌جای تشویق فرزندان خود به ادامه فعالیت کشاورزی، آن‌ها را به مهاجرت به شهر جهت ادامه تحصیل در دانشگاه و یا یافتن شغلی دیگر تشویق نماید و البته این مسأله برای آینده کشاورزی این مملکت جای تأمل بسیار دارد. این نتیجه با نتایج پژوهش اسکندری و دین‌پناه (۱۳۸۵) مطابقت ندارد.

بین گرایش جوانان روستایی با میزان آگاهی آنان به زمینه‌های اشتغال در بخش کشاورزی رابطه مثبت و معنی‌داری به دست آمد. این نتیجه حاکی از تأثیر آگاهی و اطلاعات جوانان روستایی به زمینه‌های اشتغال در بخش کشاورزی با گرایش آنان به کار و فعالیت در این بخش دارد. شاید کمتر کسی باشد که در عصر انفجار دانش و اطلاعات در

پیشنهادها

- برای افزایش گرایش جوانان روستایی شهرستان ایلام به اشتغال در بخش کشاورزی، پیشنهادهایی به شرح زیر ارائه می‌شود:
- پیشنهاد می‌شود با برگزاری کلاس‌های آموزشی-ترویجی در زمینه تولید محصولات کشاورزی، شرایط لازم برای بالا بردن میزان تولید و به دنبال آن افزایش درآمد این جوانان فراهم شود و همچنین نسبت به ایجاد حرفه و مشاغل جنبی در روستاها جهت جلوگیری از مهاجرت آن‌ها به شهر اقدام شده و در این زمینه برنامه‌ریزی‌های لازم انجام پذیرد.
  - پیشنهاد می‌شود برای افزایش میزان آگاهی این جوانان به زمینه‌های اشتغال در بخش کشاورزی با استفاده از نشریات؛ کتب، گردهمایی، گردش‌های (بازدیدهای) علمی و اجرای کلاس‌های آموزشی، جوانان روستایی را با مقوله اشتغال در حرفه کشاورزی و زمینه‌های کسب درآمد و فرصت‌های شغلی در این حوزه آشنا نمود و باعث افزایش میزان آگاهی به زمینه‌های اشتغال در بخش کشاورزی در آن‌ها شد.
  - پیشنهاد می‌شود بانک کشاورزی و سایر مؤسسات مالی و اعتباری استان ایلام، تسهیلاتی ویژه با نرخ بهره پایین برای جوانان جویای شغل در بخش کشاورزی روستاهای مورد مطالعه در نظر بگیرند و دولت در برنامه‌های توسعه‌ای استانی، منطقه‌ای و کلان برای مناطق محرومی چون استان ایلام برنامه‌ریزی ویژه‌ای برای توجه به بخش کشاورزی و اشتغال در این بخش داشته باشد.
  - از آنجا که امروزه در بسیاری از خانواده‌های روستایی جوانان تحصیل‌کرده دانشگاهی و از جمله در رشته‌های کشاورزی و منابع طبیعی

از این روست که می‌توان امیدوار بود که با ایجاد درآمدزایی بیشتر در بخش کشاورزی و روستایی این امکان وجود دارد که جوانان گرایش به ماندگاری در روستا و فعالیت در بخش کشاورزی از خود نشان داده و مهاجرت بی‌رویه آن‌ها به شهرهای بزرگ و کوچک کمتر گردد. این نتیجه با پژوهش رمضانیان (۱۳۸۰) و علی‌بیگی (۱۳۸۷) مطابقت دارد.

بین گرایش جوانان روستایی به اشتغال در بخش کشاورزی با میزان موانع این اشتغال رابطه منفی و معنی‌داری به دست آمد؛ یعنی با افزایش موانع جوانان به اشتغال در بخش کشاورزی، گرایش آنان نیز به اشتغال کاهش می‌یابد. هرچند چنین نتیجه‌ای دور از انتظار نیست ولی در عین حال شاید تأکید دوباره‌ای باشد هم‌راستا با نتایج پژوهش‌های رمضانیان (۱۳۸۰) و نیز (1992) *et al.* Cecchetti بر مطالعه دقیق و موشکافانه این موانع از سوی مسئولین بخش کشاورزی و برطرف کردن آن‌ها با انجام تدابیر و اقدامات لازم که از حوصله این بررسی خارج است و به مطالعه‌ای دیگر در این باب توسط سایر پژوهشگران نیاز دارد.

بین گرایش جوانان روستایی به اشتغال در بخش کشاورزی با میزان حمایت‌های دولت از این اشتغال رابطه مثبت و معنی‌داری به دست آمد. چنین نتیجه‌ای نیز همانند مورد پیشین دور از انتظار نیست، چنانکه نتایج پژوهش رمضانیان (۱۳۸۰) و (1992) *et al.* Cecchetti نیز این موضوع را تأیید می‌نمایند؛ اما آنچه در این بین حائز اهمیت است برجسته‌سازی این موضوع برای مسئولین بخش و نیز واکاوی مجدد نوع و میزان دقیق و هدفمند این حمایت‌ها برای بخش کشاورزی است که نیازمند مطالعه‌ای جداگانه می‌باشد.

۶. حجازی‌زاده، ز.، رجایی‌زاده، م. ع. و حسینی امینی، ح. (۱۳۹۲). شناخت نقاط ضعف و قوت توسعه گردشگری روستایی، مطالعه موردی اکوموزه روستایی ایبانه- اصفهان. *مجله برنامه‌ریزی و توسعه گردشگری*، سال ۲، شماره ۵، صفحات ۵-۷۶.
۷. رمضانیان، م. (۱۳۸۰). *سالخوردگی جمعیت شاغل در بخش کشاورزی ایران: دلایل و پیامدها*. *اقتصاد کشاورزی و توسعه*، سال ۹، شماره ۳۶، صفحات ۲۰۷-۲۱۰.
۸. سازمان سرمایه‌گذاری و کمک‌های اقتصادی و فنی ایران. (۱۳۹۱). قابل دسترس در: <http://www.investiniran.ir/fa/news/list/1391/6/1,4,6>.
۹. سینگلن، ی. (۱۳۷۸). آیا در نواحی روستایی در قرن بیست و یکم همچنان اهمیت خواهند داشت، (یا) آیا جامعه‌شناسی روستایی همچنان مورد توجه خواهد بود؟ ترجمه م. ا. نوشمند. *فصلنامه روستا و توسعه*، سال ۷، شماره ۱، صفحات ۸۸-۶۱.
۱۰. سعیدی‌رضوانی، ن. (۱۳۷۴). بررسی گرایش‌های شغلی جوانان روستایی. *مجله جهاد*، سال ۱۵، شماره ۱۷۲-۱۷۳، صفحات ۳۷-۳۲.
۱۱. علی‌بیگی، ا. ح. (۱۳۸۷). جوانان روستایی شهرستان کرمانشاه و چالش انتخاب شغل کشاورزی. *فصلنامه روستا و توسعه*، سال ۱۱، شماره ۱، صفحات ۷۶-۵۹.
۱۲. عربشاهی، ز. (۱۳۹۰). نگاهی به توزیع جمعیت استان‌های کشور و مؤلفه‌های آن در سال ۱۳۹۰، *هفته نامه خبری-تحلیلی برنامه*، سال دهم، شماره ۴۶۲، قالب دسترس در: <http://files.space.ir>.
۱۳. کلاتری، ع. (۱۳۷۶). *مصاحبه*. *نشریه جوانان روستا*، سال ۱، شماره ۱. صفحات ۱۵-۱۴. قابل دسترس در: <http://www.iranabadi.com/magazine.asp>.
۱۴. مرکز آمار ایران، چکیده نتایج طرح آمارگیری نیروی کار در بهار ۱۳۹۳. قابل دسترس در:

وجود دارند، لذا بنابراین پیشنهاد می‌شود در راستای ایجاد گرایش در آنان به اشتغال در بخش کشاورزی زمین‌های زراعی و حاصلخیز در اختیار این جوانان قرار گیرد تا آنان با دانش و آگاهی خود در راستای بهره‌برداری بهینه و اصولی از این اراضی اقدام نمایند.

منابع و مأخذ

۱. آقاسی‌زاده، ف. (۱۳۷۵). *نگرش جوانان روستایی نسبت به کشاورزی و سنجش گرایش‌های شغلی آنان در منطقه بالانجن قائم‌شهر و تبیین رسالت آموزشی ترویج*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد رشته ترویج و آموزش کشاورزی، دانشگاه تربیت مدرس، گروه ترویج و آموزش کشاورزی.
۲. اسکندری، ج.، و دین‌پناه، غ. (۱۳۸۵). بررسی عوامل مؤثر در ایجاد انگیزه جهت اشتغال جوانان روستایی در فعالیت‌های کشاورزی استان اصفهان. *نشریه جهاد*، شماره ۲۷۰، صفحات ۱۶۱-۱۵۰.
۳. اکبری، ر.، موحدی، م.، و کوچکیان، ح. (۱۳۸۸). بررسی نگرش دانشجویان کشاورزی نسبت به اشتغال در بخش کشاورزی (مطالعه موردی). *فصلنامه پژوهش‌های ترویج و آموزش کشاورزی*، سال ۲، شماره ۴، صفحات ۱۰۲-۹۲.
۴. پورجعفر، م. ر.، محمودی‌نژاد، ه.، ایلکا، ش.، و عاقبت بخیر، ح. (۱۳۹۱). *فرا تحلیلی از ارزیابی رویکردهای توسعه گردشگری روستایی با تأکید بر تحلیل عوامل راهبردی (SWOT)*. *علوم و تکنولوژی محیط‌زیست*، دوره چهاردهم، شماره ۲، صفحات ۷۹-۶۱.
۵. پورسینا، م.، چیذری، م.، فرج‌الله حسینی، س. ج.، و طهماسبی، م. (۱۳۸۹). عوامل مؤثر بر میزان انگیزه جوانان روستایی برای اشتغال به حرفه کشاورزی: مطالعه موردی روستاهای شهرستان کلاردشت. *فصلنامه روستا و توسعه*، سال ۱۳، شماره ۳، صفحات ۴۹-۳۱.

24. Sumberg, J. (2006). *Establishing a national framework for enabling small commodity producers' integration into supply Chains*. Paper Prepared for the UNCTAD Expert Meeting Enabling Small Commodity Producers in Developing Countries to Reach Global Markets, 11-13. Retrieved from www.unctad.org/sections/wcmu/docs/c1EM32p24.pdf
25. Warner, J. (2000). Involve young people in local economic and employment development. Retrieved from <http://www.regional.org.au/article/Youth/Youth.htm>
۱۵. مرکز آمار ایران، گزیده نتایج سرشماری عمومی نفوس و مسکن ۱۳۹۰. قابل دسترسی در: www.amar.ir/portals/0/files/abstract/1390
۱۶. وزارت اقتصاد (۱۳۷۵). گزارش طرح تحقیقاتی: بررسی علل مهاجرت روستاییان. معاونت آمار و اطلاعات. قابل دسترسی در: <http://mefa.ir>
17. Bihis - Tolentino, J. (1996). *Institutional strengthening and programme management related to rural youth programmes*. Rome: FAO, Expert Consultation on Extension Rural Youth Programmes and Sustainable Development, Retrieved from <http://www.fao.org/docrep/w1765e/w1765e0d.htm/>
18. Beauford, E. Y. (1989). Revitalizing rural America: Focus on rural youth. *Southern Rural Sociology*, 6 (31030), 1-11. Retrieved from www.ag.auburn.edu
19. Cecchetti, C. L., Sommer, R., & Leising, J. G. (1992). Australian students, perceptions of agricultural careers. *Journal of Agricultural Education*. 33(1), 30-36. Retrieved from <http://www.pubs.aged.tamu.edu/jae/pdf/>
20. Holz-Clause, M., & Jost, M., (1995). Using focus group to check youth perceptions of agriculture. *Journal of Extension*. (33) 3, Retrieved from <http://www.joe.org/joe/1995/June/a3.html/>
21. Osborne, E. D., & Dyer, J. E. (2000). Attitudes of Illinois agri-science and their parents toward agriculture and - agricultural education programs. *Journal of Agricultural Education*, 41(3), 50-59. Retrieved from <http://www.jae-online.org/attachment/>
22. Selid, A., Mulkey, D., & Blanton, D. (1999). Youth in rural community development: High school survey researchers in Immokalee, Florida. *Journal of Extension*, (37)1. Retrieved from <http://joe.org/JOE/1999february/rbz.html/>
23. Soobitsky, J. R., & Boruchowiz, S. A. (1984). *Chinese rural youth: the long march toward education*. In FAO, UNESCO, ILO (Eds). Training for Agricultural and Rural Development. 31-38. Rom: FAO. Retrieved from www.worldbank.org/en/topic/org/